

ГОДИШЕН ЗБОРНИК 2010

**Со трудови од научно-стручниот собир на тема
„Улогата на музиката во образовниот процес“**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА МУЗИЧКА УМЕТНОСТ**

За издавачот:

проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Емилија Јаневиќ - Ивановска
доц. д-р Илчо Јованов
доц. Антонијо Китановски

Издавачки совет:

доц. д-р Илчо Јованов
проф. д-р Милица Шкарик
доц. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска
асс. м-р Ленче Насев

Редакциски одбор:

проф. д-р Милица Шкарик
доц. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска
асс. м-р Ленче Насев

Главен уредник:

проф. д-р Милица Шкарик

Одговорни уредници:

проф. д-р Милица Шкарик
доц. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска
асс. м-р Ленче Насев

Јазично уредување:

Даница Гавриловска-Атанасовска

Техничко уредување:

Славе Димитров
Благој Михов

Печати:

Печатница „2-ри Август“ - Штип

Редакција и администрација:

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Факултет за музичка уметност
бул „Крсте Мисирков“ бб
п.фах 201, 2000 Штип, Македонија

СОДРЖИНА

Проф. д-р Милица ШКАРИЌ

Музичкиот развој и улогата на музичкото образование кај децата до 10-годишна возраст..... 7

Доц. д-р Стефанија ЛЕШКОВА-ЗЕЛЕНКОВСКА и проф. д-р Аида ИСЛАМ

Улогата на музичката едукација во функција на спроведување на предметот Музичко образование во одделенската настава 13

М-р Дуња ИВАНОВА

Мултиапликативната примена на музиката во воспитно-образовниот третман на децата 21

Доц. м-р Валентина ВЕЛКОВСКА-ТРАЈАНОВСКА

Стручниот профил на дипломиран музички теоретичар – педагог 29

М-р Викица КОСТОСКА-ПЕНЕВА

Наставникот по музичко образование како фактор за успешно изучување на музички инструменти во основните училишта 33

М-р Дирона СОКОЛОВСКА

Улогата на музичкиот педагог во креирањето на музичката средина во детските градинки..... 43

Асс. м-р Ленче НАСЕВ

Предметот Музичко образование во рамките на основното образование 59

Лариса ЖУЛИНА-МИТОВСКИ

Улогата на музиката во образовниот процес..... 63

М-р Мирјана ШУЛАЈКОВСКА

Хорот „Пиколо” – дел од музичкото образование на учениците 71

Доц. м-р Гоце ГАВРИЛОВСКИ

Специфичности во работата со надарени ученици – дефинирање и идентификација 77

Доц. м-р Марјан ЈАНКОСКИ

Примената на народните инструменти во одделенската и предметната настава 85

Прилози 91

ПРЕДГОВОР

Факултетот за музичка уметност во Штип е основан на 27 март 2007 година како дел од Универзитетот „Гоце Делчев“. Оваа институција годинава одбележа три години од своето постоење и во овој краток временски период веќе располага со добра кадровска и просторна екипираност.

Поволните услови за работа и ентузијазмот на претежно младиот наставен кадар, придонесоа за развивање на желба поволно да се влијае врз музичкиот развој и култура на популацијата на територијата на цела Република Македонија. Поради ова на 9 февруари 2010 се одржа првиот научно-стручен собир на оваа институција на тема *Улогата на музиката во образовниот процес*. Целта на овој собир беше да се направи детална анализа на состојбите на музичкото образование во предучилишното воспитување, основното и средното образование и да се укаже на можните начини преку кои тоа може и треба да се подобри во нашата држава.

Факултетот за музичка уметност во Штип ќе продолжи и во иднина да биде еден од главните промотори на музичката култура во државата, ќе поттикнува и извршува научно-истражувачка дејност и ќе се залага за квалитетно музичко образование на сите нивоа. Во тие рамки, ова прво издание на Годишниот зборник претставува почеток на овие процеси.

Од главниот уредник

UDC: 372.878
78:159.932

м-р Дуња ИВАНОВА

МУЛТИАПЛИКАТИВНАТА ПРИМЕНА НА МУЗИКАТА ВО ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНИОТ ТРЕТМАН НА ДЕЦАТА

Вовед

Заложбата за примарно, суштинско значење во процесот на образованието, во оформувањето на човековиот карактер и неговите мисловни способности е стара колку што е стара и западната култура. Историчарите кои ја истражуваат и проучуваат музиката знаат дека и Платоновите учења за етосот расправаат за систематско музичко влијание врз човековата душа. Но, расправаат и за суштинскиот елемент за изградба на државата - музиката. Во поновото време, пак, познатите филозофи В. Гете и Ј. Х. Песталоци биле истакнати заговорници за продуховеното одгледување на човекот. И двајцата ја истакнуваат песната и музиката како важни чинители и оплеменувачи на човековиот карактер, но и како стимулатори кои можат да се користат во процесот на образованието. Ова особено кај децата во развој, кога музиката може да се аплицира врз секој училиштен предмет и на тој начин да се постигнат одредени предвидени резултати.

Филозофот Гете тврдел дека музиката овозможува чиста радост и конкретна корист. Тој во еден од своите романи ќе запише: *„Пеењето е прв степен на образование. Сè останато се надоврзува на него и низ него се соопштува. Наједноставното уживање, како и најпростата наука се оживува и се обликува низ пеење. Дури и она што го пренесуваме од нашата вера и обичаите на поколенијата се кажува со пеење“*. Во текстот филозофот понатаму истакнува: *„Заради тоа, од сè што може да се замисли ја избравме музиката како елемент на нашето воспитување. Од неа водат патиштата на сите страни кои нудат различни можности“* (Bjerkvol, 2005).

Многумина филозофи, музиколози, композитори, музичари и психолози биле привлечени и обземени од феноменот наречен музика. Поттикнати од нејзиното чудотворно дејство, музиката станала предмет на нивните истражувања, проучувања, размислувања. Истовремено нејзината широка примена и ден-денес е забележлива во најразлични области од секојдневието.

Меѓу многубројните искажани мисли за музиката и нејзиното значење во животот на човекот и општеството, особено се истакнува онаа

на големиот Лудвиг ван Бетовен кој музиката ќе ја нарече „најголемо откритие“, поголемо од сите мудрости на филозофијата. Според него, музиката го чини човекот поплеменит и среќен, во него развива љубов, не само спрема она што е убаво, туку и спрема заедницата, воопшто.

* * *

Темата на ова текстуално излагање ѝ го доделува централното место на музиката. Овојпат, содржината, пред сè, ќе се однесува на музиката како на дел од процесот на образованието и секојдневното воспитание на децата кои се во развој. Најконкретно, ќе ги опфати учениците и наставниците од основните училишта, со намера од еден поинаков агол да се претстави, приближи и употреби влијанието што музиката го содржи во себе, а кое секојдневно се занемарува или погрешно се аплицира.

Целта е содржината на овој краток труд своја примена да најде во стручните музички училишта, каде што музиката природно го има главниот збор. Но, секако и во основните училишта, каде што ќе се појават нови идеи за примена и соодветен пристап кон музиката не само на часовите по музичко образование, туку и во рамките на останатите предмети кои секојдневно се изучуваат. Определбата е учениците и педагозите да се стекнат со пошироки знаења од областа на музиката и воопшто уметноста, а како придобивка ќе се почувствува и влијанието на нејзиното воспитно дејство, кое во голема мера ќе влијае и врз формирањето на детето како сестрана личност.

Истакнувајќи ја мултиапликативната примена на музиката, во овој текст ќе се настојува да се даде препознатлив интерес во подигнувањето на значењето на музиката на едно повисоко ниво, како во образовните институции така и во општеството, придонесувајќи истовремено и за културно реализирање на луѓето, воопшто.

За влијанието на музиката

Детето музиката ја чувствува уште во првата година од својата возраст. Во периодот на доенче, на мало и предучилишно дете, од големо значење е создавањето на неговиот интерес за музика, објаснува Мира Воглар, автор на книгата „*Kako muziku približiti deci*“.

Музиката ги обединува децата, ги поврзува меѓусебно, особено зближувајќи ги со личноста преку која тие ја запознаваат тонската уметност. Музиката во детскиот живот внесува радост, веселост, опуштеност и воодушевување. Со своите звуци и вибрации, музиката детето емоционално го збогатува и го оплеменува. Преку разновидни музички дејности можеме да влијаеме врз развојот на детските диспозиции за музика и истовремено да ги развиваме интересите кај детето.

Секако, посебно внимание треба да се обрне на изборот на музиката која на децата им се сервира. Со правилен избор може соодветно да се дејствува врз децата. И тоа не само на музичките предмети, туку и на останатите кои се од сосема поинаква природа и кои се темелат врз сосема различни принципи и правила на учење. Така, на пример, преку пеењето на наједноставни вежби или песни може да се стимулира развојот на речникот кај првачињата, а истовремено и развојот на способностите за усно изразување; со помош на некои едноставни формални анализи на одредена композиција може да се работи на јакнење на мотивацијата за учење математика, со што ќе се истакнат заедничките односи и пропорции кои ги содржат музиката и математиката; преку слушањето музика и нејзиното конкретизирање и предметување се постигнува општ развој на креативноста и фантазијата кај децата; со формирање на музички состави и групи се придонесува за развој на социјалната интелигенција, за поголема мотивација и групна работа; со воведување на музика од најразлични жанрови, анализирање и паралелно употребување со класичната музика, може да се постигне поголема интеракција на часот со што учениците ќе бидат стимулирани за активно присуство на наставата и сл.

Што се однесува до начинот на кој музиката дејствува врз децата, а воопшто и врз сите луѓе кои ги примаат нејзините звуци, постојат многубројни истражувања, претпоставки и докази. Еден од најфасцинантните е употребата на музиката како терапија преку конкретна примена на нејзините звучни вибрации. Музиката отсекогаш се користела за прочистување на свеста, за постигнување хармонија во човечкото тело и дух. Звуците делуваат како стимули кои го поттикнуваат мисловниот процес и ослободуваат енергија која е врамнотежена во потсвеста.

Музиката постојано делува врз нас и нашиот нервен систем, дури и кога се работи само за музика во позадина. Музиката може да влијае врз нашето расположение, чувства, особини, како и врз однесувањето. Сепак, јасно треба да се разграничи дека најголемиот дел од времето луѓето не ја слушаат музиката, туку дека тие само ја забележуваат. Малкумина умеат да слушаат. Слушањето е дарба, но тоа може и да се научи. Да се научи да се слуша значи да се разберат универзалните принципи: сочувство, искреност, трезвеност. Токму оние принципи кои додека се во развој, децата треба да ги запознаат, да ги разберат, да ги присвојат. Совладувањето на вештината на длабоко и внимателно слушање е големо достигнување на една личност. За да се совлада т.н. „длабоко слушање“ е потребен труд и постепена работа со децата. Со трпеливост и посветеност, децата ќе се едуцираат и оспособат за слушање, а со тоа и за многу други позитивни особини.

За наставникот

Наставничкиот повик спаѓа во најтесниот круг на професии со изразена хуманистичка ориентација. Сите лични и професионални способности, сето свое знаење и умеење, својата определеност да им помагаат на децата и на човекот, воопшто, наставниците треба да го стават во служба на својата професија. Наставничката професија е една од ретките каде што не постои нагласена граница меѓу личниот и професионалниот живот, меѓу службените и личните намери, особини и постапки - објаснуваат Н. Трнавац и Ј. Џорџевиќ, автори на делото „*Pedagogija*“. Во наставничкиот повик личноста се внесува целосно, своите задачи ги извршува со многу емоции, љубов, хуманост и несебичност. Во однос на ученикот, наставникот треба да умее да пренесува знаење, да им ги развива способностите и навиките на учениците, кај секој од нив да формира одреден поглед на светот, да влијае врз развојот на нивните карактерни црти и врз социјализацијата на учениците.

Воспитувањето, пак, е неминовен дел од процесот на образование и претставува продолжување на човековата еволуција. Суштината на воспитувањето не е ниту во воспитаникот, ниту во воспитувачот, туку во процесот на нивна заемна еманципација, комуникација, размена и меѓусебно усовршување - објаснуваат авторите на „*Pedagogija*“. Воспитувањето по својата природа има антиципативна дејност. Со воспитување на децата во развој, ние вложуваме во нивната иднина и во иднината на нивните потомци, во развој на нивната култура, потоа во осознавањето на смислата за подобар свет, идеја и креативност кои најдобро се постигнуваат минувајќи по патот на уметноста. Во процесот на образование наставникот е должен постојано да внесува нови методи кои секако ќе бидат во сооднос со наставната материја, а со цел за развивање на интересот и активноста кај учениците. Во спротивно, децата кои во иднина можат да станат наставници, наместо да се движат напред, ќе се вратат децении наназад во еден застарен школски систем кој нема да вроди никаков плод за идните генерации. Наставниците мораат да се стремат кон обезбедување на прогресивен премин од една генерација кон друга, од една стара култура кон нова, од стари навики кон нови. Токму затоа, наставникот во текот на својата работа треба да е флексибилен, адаптивен на современото, да биде во чекор со новите генерации, со модерните времиња, да го следи нивниот развој, трендовите и навиките, сè со цел учениците да ги насочи кон социјално и културно оформување. Тоа не значи целосно и слепо приклучување кон новитетите кои се пласираат во општеството, туку своевидна кореспонденција меѓу традиционалните и модерните струења со што ќе се создаде една квалитетна подлога за школување и воспитување на учениците.

Музиката помеѓу наставникот и детето

Музичкото влијание дејствува врз децата преку посредници кои во најчест случај се наставниците, особено во предучилишниот период или периодот на основното училиште, кога кај детето се формираат основните естетски чувства и кога можноста за развој на неговиот талент и способности е најсилна, најопиплива и најпогодна за оформување. Тоа е период од детскиот живот кога особено преку музиката во голема мерка може да се влијае врз формирањето на карактерните особини, како и културните навики на детето.

Периодот на основното образование е време во кое кај детето се случуваат и чувствуваат како физички така и психички, а особено емотивни промени. Тоа е уште една причина плус за внимателно одбрана и соодветна примена на музиката во процесот на воспитување на детето. Но, тоа истовремено подразбира и поголема внимателност и будност од страна на наставникот во однос на пристапот, методите и мерките кои во училиштето секојдневно се користат.

Така, дејството на музиката ќе биде пријатно и плодотворно само доколку правилно се изведуваат и организираат музичко-образовните дејности. Тука, пред сè се мисли на начинот на пренесување на знаењето и односот спрема ученикот во особено деликатниот воспитно-образовен процес.

Кога конкретно станува збор за музичкото образование, од исклучителна важност е пристапот на наставникот кон детскиот интерес за музиката, воопшто, или за некој инструмент, на пример. Неговата задача не е само стручно да го насочи неговиот талент и да се стреми кон чисто техничко развивање на неговите способности, туку подеднакво да се ориентира и кон стимулација на детскиот општ интерес за музиката и за уметноста, воопшто.

Кај децата е важно да се разбуди, развие и обликува љубовта спрема музиката. Наставникот треба да се потруди да ги поттикне децата да ја засакаат музиката, да сакаат да ја слушаат и изведуваат. Едноставно, да ѝ се радуваат.

На децата треба да им се овозможат и конкретни музички доживувања. Преку композициите кои ги изучуваат на часовите, важно е да се делува на нивните емоции, на нивното следење на музиката. Наставникот треба да се стреми кон создавање на соодветна атмосфера која позитивно ќе дејствува на детското музицирање. Тоа подразбира да се умее да се навлезе во карактерот и чувствата на детето и во хармонија со нив да се обезбеди соодветен пристап, кој би требало да е различен и приспособен за секој ученик. Таквиот однос на наставникот ќе придонесе за отстранување

на евентуалниот страв или неудобност, што многу деца ги чувствуваат за време на часот или пак пред концерт, страв кој подоцна низ годините може да остави белези врз нивниот емоционален живот. Оттаму, важно е да се истакне дека наставникот треба трпеливо да ги поттикнува, развива и негува детските творечки пориви и во текот на школувањето правилно да ги насочува.

Наставникот, исто така, може да влијае и врз формирањето на елементарниот музички вкус кај децата. Токму поради тоа, тој треба да настојува колку е можно детето помалку да доаѓа во допир со безвредни творби кои не поседуваат никаква естетска вредност. Најчесто тоа се производи на т.н. „масовна култура“ секојдневно присутни и секому лесно достапни.

Децата треба да се насочуваат и воспитуваат особено и во изборот на музика која секојдневно ја слушаат. Ова не значи дека строго треба да се ограничи нивниот избор, ниту пак да се настојува на само еден музички жанр. На децата треба да им се обезбеди музика која ќе биде соодветна за нивната возраст, музика која ќе може да им се објасни, музика која ќе умеат да ја разберат и почувствуваат. Тоа исто така не значи дека наставникот или родителот треба да му го наметнува на детето својот сопствен музички вкус. Едноставно, нивната должност е на детето да му обезбедат избор на квалитетни звуци кои задоволуваат одредени естетски и културни стандарди, избор кој вистински претставува музика, а не нешто што само така се нарекува или пак дури е и шунд.

За духовната надградба на децата

Возрасните управуваат со изборот на животниот пат на детето, при што одредени вредности се означени како неопходни приоритети. Еден од тие приоритети е училиштето, значи наставниците како и целиот образовен систем низ кој детето расте и притоа треба да прерасне во зрела, стабилна и оформена личност. Но, покрај наставниот материјал и постапното воспитување, наставникот е должен да обрне внимание и на духовната надградба кај децата. Ова прашање особено ги засега училиштата кои се занимаваат со стручно насочување на децата, каде што наставата се одвива преку индивидуални часови поради деликатноста и сложеноста на материјата која тие треба да ја совладаат. Токму од таа причина, многу често се случува да се занемарат основните принципи кои наставникот треба да ги негува и применува, а тие да влијаат врз развојот на духот и културните навики кај детето. Наместо тоа, честопати наставниците инсистираат на истакнување на компетитивната страна кај ученикот, го пренагласуваат неговиот стремеж за постигнување на поголеми успеси во

однос на неговите врсници, премногу ги форсираат неговите таленти и способности и сл.

Ниту едно училиште не може да исшколува продуховени ученици без продуховени наставници, вели Жан-Руар Бјерквол, автор на книгата „*Nadahnuto biće*“. Тој во своето дело објаснува дека во текот на школувањето наставниците треба систематски да ја развиваат и вежбаат духовноста кај ученикот, се разбира во рамки на неговите способности. Наставникот треба да работи на зацврстување на духовната интелигенција кај ученикот, а тоа подразбира: развој на фантазијата, продуховена енергија, ширина и топлина, сигурност, поттикнување на самовербата и заемната доверба учител-ученик, ентузијазмот и развојот на ентузијазмот. Сите овие компоненти треба да се градат постепено со умерена сила, зашто во спротивно би можеле да доведат до несакан контра ефект.

Подеднакво важно е наставникот да работи и врз сопствената надградба на духот и на сопственото образование воопшто. Со завршувањето на студиите не завршува образованието. Сè додека наставникот е во педагошката дејност, тој е должен да го збогатува сопственото образование, особено обрнувајќи внимание на областа која е негова стручна определба. Тоа значи следење на актуелностите и новитетите, збогатување на искуството - теориско и практично, и што е можеби најважно, работа врз духот. Ова, пред сè, од причина што децата заслужуваат да учат во позитивна, оптимистичка и пријатна атмосфера, здобивајќи се притоа со квалитетно знаење и соодветно воспитание.

Заклучок

Музиката е еден од најдлабоките извори на човековата радост и доживување. Таа е основен извор на богат, креативен и целовит живот. Не постои поголема корист од создавање на поповолно тло за живот полн со енергија и радост, а тоа подразбира исполнет живот. Затоа е исклучително важно со помош на музиката, низ звуците и вибрациите што таа ги дарува, да настојувеме да обезбедиме соодветен музичко-педагошки пристап кај децата. Тие не само што ќе ја изучуваат музиката и нејзините тајни, туку ќе се проучуваат себеси и своите квалитети, постепено воспитувајќи ги својот дух и чувства.

Музикологот Бјерквол нагласува дека сè повеќе ги забораваме и потиснуваме важноста на „играта“ и спонтаноста во создавањето на целосно продуховено суштество. Според него, само хармоничноста, слушливоста и духовноста овозможуваат процес на спонтано учење кое единствено одговара на детските потреби и способности, а кои во целост ги обезбедува музиката. Токму затоа, учењето низ музиката треба да

претставува неминовен дел од процесот наречен образование. Делата на музичката уметност да бидат предизвик за „соиграчите“ во образовниот процес, со што ќе се стимулира посебна, оригинална и мотивирачка возбуда, но и поттик да се спознаат тајните на животот, да се разоткрие светот и да се збогати сопствената духовност низ секојдневното дружење со музиката и со уметноста воопшто.

Користена литература

- Bernar, P. (2007). *Muzika kao duhovna staza*. Beograd: Esotheria.
- Bjerkvol, J.-R. (2005). *Nadahnuto biće*. Beograd: Plato.
- Green, B., & Gallwey, T., W. (1987). *The inner game of music*. London: Pan Books.
- Radoš, K. M. (1996). *Psihologija muzike*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Radoš, K. M. (1998). *Psihologija muzickih sposobnosti*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Voglar, M. (1997). *Kako muziku približiti deci*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Trnavac, N., & Đorđević, J. (1998). *Pedagogija*. Beograd: Naučna knjiga komerc.